

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

юридичний факультет

Кафедра цивільно-правових дисциплін

**Наталія Вознюк**

**Право соціального захисту України:  
методичні рекомендації до семінарських занять  
для студентів заочної форми навчання**

Луцьк – 2014

**УДК 342.734(477)(076.5)**

**ББК 67.405.2(4УКР)я73-5**

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 3 від 19 листопада 2014 р.).

**Рецензенти:**

Лещух Д. Р. к.ю.н., доцент кафедри трудового, аграрного та екологічного права Львівського національного університету імені Івана Франка;

Старчук О. В. к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

**Вознюк Н. І.**

**В-64** Право соціального захисту України: методичні рекомендації до семінарських занять для студентів заочної форми навчання/ Наталія Іванівна Вознюк. – Луцьк, 2014. – 70 с.

Навчально-методичне видання підготовлено з метою забезпечення цілеспрямованої самостійної пізнавальної діяльності студента при підготовці до семінарських занять з навчальної дисципліни «Право соціального захисту України». Пропонуються різні форми проведення семінарських занять, а також різні види завдань до них.

Рекомендовано студентам 5 курсу заочної форми навчання галузь знань 0304 «право» напряму підготовки 6.030401 «правознавство».

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів.

**УДК 342.734(477)(076.5)**

**ББК 67.405.2(4УКР)я73-5**

© Вознюк Н. І., 2014

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014

## Вступ

Семінар – це особлива форма навчальних практичних занять, яка полягає у самостійному вивченні студентами за завданнями викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень тощо.

Основними дидактичними цілями їх проведення є:

забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься на самостійного опрацювання;

спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізація їх до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формування у них навичок самоосвіти;

оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Семінарські заняття виконують такі основні функції (відповідно формулюють дидактичні цілі заняття: навчальну, виховну і розвивальну):

навчальну (поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, засвоєних під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до семінару);

розвивальну (розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо);

виховну (патріотичне виховання, виховання економічної, екологічної культури і мислення, прищеплення інтересу до вивчення конкретної дисципліни та до фаху, формування потреби здорового способу життя тощо);

діагностично-корекційну (контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин його засвоєнні та їх подолання) тощо.

Отож, визначаючи методичну концепцію організації і проведення семінарських занять, слід виходити з того, що:

під час вивчення різних дисципліни студенти повинні засвоїти їх провідні ідеї (зміст понять, положень, законів, теорій та ін.);

знати галузі їх використання;

вміти застосовувати набуті знання, вміння й навички під час вивчення фахових дисциплін, у майбутній практичній діяльності тощо;

до семінарських занять ставляться загально дидактичні вимоги (науковість, доступність, єдність форми і змісту, забезпечення зворотного зв'язку, проблемність та ін.);

у методиці проведення семінарських занять є певні особливості, зумовлені логікою викладання конкретної дисципліни;

необхідно забезпечити високий рівень мотивації (вивчення теми слід розпочинати із з'ясування її значення для засвоєння даної чи інших дисциплін, у майбутній професійній діяльності тощо);

дотримання принципу професійної спрямованості та здійснення різнорівневих міжпредметних зв'язків з іншими дисциплінами, практичним навчанням забезпечує формування єдиної системи знань умінь та навичок студентів;

важливим є також формування професійної культури і мислення;

у процесі проведення семінарського заняття необхідно забезпечувати органічну єдність теоретичного і дослідницько-експериментального пізнання;

семінарські заняття мають гармонійно поєднуватися з лекційними заняттями та самостійної роботою студентів.

Відмінною особливістю семінару як форми навчальних занять є:

активна участь самих студентів у з'ясуванні сутності проблем, питань, що були винесені на розгляд;

викладач надає студентам можливість вільно висловлюватися під час розгляду питань, що винесені на обговорення, допомагає їм вірно будувати свої міркування;

така навчальна мета семінару вимагає, щоб студенти були добре підготовлені до заняття, якщо студенти не підготовлені до заняття, то семінарське заняття перетворюється у фронтальну бесіду (викладач задає питання, студенти відповідають на них).

В процесі викладання навчальної дисципліни «Право соціального захисту» доцільно використовувати різні види семінарських занять: семінари-бесіди, які проводяться у формі дебатів, «круглих столів», з використанням ігрових ситуацій, а також семінари, які проводяться у формі наукових конференцій, прес-конференцій.

### **Вимоги до знань та умінь студентів.**

Студенти після вивчення курсу «Право соціального захисту України» повинні знати та вміти використовувати у безпосередній діяльності та при подальшому вдосконаленні знань і умінь з права соціального захисту теоретичні засади вказаної галузі права.

Студенти повинні володіти знаннями щодо системи нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у вказаній сфері, володіти навичками по подальшому проведенню самоосвіти для забезпечення актуального стану знань у вказаній сфері.

У студентів повинні бути сформовані навички щодо застосування норм права соціального захисту шляхом безпосередньої правозастосовчої діяльності та складення окремих правових документів. Вирішуючи практичні завдання (казуси), потрібно давати повні і обґрунтовані як нормативно, так і логічно відповіді на поставлені питання. Логічному і нормативному обґрунтуванню повинен відповідати кожний висновок, зроблений при відповіді на те чи інше питання і кінцевий, і

проміжний. Не можна робити висновків, що лише фіксують порушення закону. Потрібно обов'язково показати наслідки такого порушення і способи відновлення порушених прав.

Розкриваючи теоретичні питання, студенти повинні прагнути до максимально повного і чіткого викладу всіх проблем, що досліджуються. При цьому важливо показати діалектику їхнього розвитку, розкриваючи відмінності в трактуванні розглядуваних положень, провести порівняльний аналіз питань, що висвічуються у відповідних розділах різних підручників та в спеціальній літературі.

Аналізуючи зміст правових норм, студенти мають в обов'язковому порядку давати точні і конкретні посилання на відповідні нормативно-правові акти: вказувати коли і ким вони прийняті, відповідні статті, пункти, підпункти. При цьому студент повинен звертатися безпосередньо до тексту нормативних актів, а не викладати їх зміст за навчальною, довідковою чи популярною літературою.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

***знати :***

теоретичні засади права соціального захисту;  
систему законодавства в сфері соціального захисту;  
сучасний стан, особливості та основні тенденції розвитку юридичної практики в сфері соціального захисту;  
форми захисту прав громадян у сфері соціального захисту;  
основні напрямки вдосконалення чинного законодавства в сфері соціального захисту;  
підстави та порядок застосування юридичної відповідальності за порушення чинного законодавства в сфері соціального захисту.

***вміти :***

використовувати у безпосередній діяльності та при подальшому вдосконаленні знань і вмінь з права соціального захисту теоретичні засади вказаної галузі права;  
аналізувати юридичні факти;  
орієнтуватися в системі чинного законодавства;  
тлумачити чинне законодавство в сфері соціального захисту;  
застосовувати норми права соціального захисту шляхом безпосередньої правозастосовчої діяльності та складення окремих правових документів;  
застосовувати основні форми захисту прав громадян у сфері соціального захисту.

## **Завдання для семінарських занять**

### **Тема 1 Загальнообов'язкове державне соціальне страхування**

**Форма проведення: семінар-бесіда побудована на основі евристичної бесіди (студенти дають відповіді на запитання, що мають проблемний характер і вимагають творчого, продуктивного мислення).**

#### **Перелік питань для підготовки**

1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування : поняття, принципи та види.
2. Суб'єкти та об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування.
3. Поняття та значення страхового стажу в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.
4. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням. Види та порядок надання матеріального забезпечення та соціальних послуг за законодавством загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.
5. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття. Види забезпечення та соціальних послуг за законодавством про страхування на випадок безробіття.
6. Загальна характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. Страхові виплати та соціально-медичні послуги за законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві.

#### **Вивчити поняття, розкрити значення термінів:**

загальнообов'язкове державне соціальне страхування, суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування, об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування, страховий випадок, страховий ризик, страховий стаж, страховий фонд, суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

безробітний, зайнятість, часткове безробіття, втрата роботи з незалежних від застрахованих осіб обставин.

нешасний випадок, професійне захворювання, суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку, об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку

***Завдання (виконують всі студенти).***

- Яка відмінність між «страховим стажем» і «трудовим стажем».
- Складіть схему «Види загальнообов'язкового державного соціального страхування».
- Який порядок утворення комісії підприємства, установи, організації із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням?
- Визначте компетенцію комісії із соціального страхування підприємства.
- Розробіть самостійно схему «Види допомоги по тимчасовій втраті працездатності та загальні засади її надання».
- Складіть схему «Соціальний захист безробітних».
- Назвіть підстави припинення виплати страхових допомог, які надаються особі в разі безробіття.
- Які ознаки відрізняють допомоги у зв'язку з частковим безробіттям від допомоги по безробіттю?
- Чи матиме право на допомогу по безробіттю 62-річна особа, яка була звільнена з останнього місця роботи за прогул? Відповідь обґрунтуйте.
- Яким чином тривалість безробіття впливає на розмір відповідної допомоги?
- Відобразіть схематично порядок розслідування нещасного випадку на виробництві (у вигляді схеми, плану).
- Складіть самостійно схему «Страхові виплати за законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві».
- Складіть самостійно схему «Суб'єкти соціального страхування від нещасного випадку на виробництві».

***Основне законодавство.***

- Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
- Про Державний бюджет України на поточний рік.
- Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року № 16/98 // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – Ст. 121.
- Порядок видачі та зразок свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2000 року № 1306 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 34. – Ст. 1452.
- Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 року № 1266 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 40. – Ст. 1802.

***Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням***

- Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням: Закон України від 18 січня 2001 року № 2240-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 14. – Ст. 71.
- Порядок видачі та зразок свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2000 року № 1306 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 34. – Ст. 1452.
- Порядок оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, за рахунок коштів підприємства, установи, організації Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. № 439 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 20. – Ст. 852.
- Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 року № 1266 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 40. – Ст. 1802.
- Порядок розслідування обліку нещасних випадків не виробничого характеру: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2001р. № 270 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 13. – Ст. 543.
- Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян: Затв. наказом міністерства охорони здоров'я України від 13.11.2001р. № 455 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 49. – Ст. 2216.
- Положення про комісію (уповноваженого) підприємства, установи, організації із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням: Затверджено Постановою правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності 23.06.2008 № 25 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 53. – Ст. 1794.

***Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття***

- Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 63. – Ст. 2565.
- Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року № 1533-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22. – Ст. 171.
- Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року №

1058-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51.- Ст. 376.

- Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 358.
- Порядок реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу: затв. Постановою Кабінету Міністрів від 20 березня 2013 р. № 198 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 26. – Ст. 859.
- Порядок організації громадських та інших робіт тимчасового характеру: затв. Постановою Кабінету Міністрів від 20 березня 2013 р. № 175 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 23. – Ст. 776.
- Порядок компенсації роботодавцям частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: затв. постановою Кабінету Міністрів від 13 березня 2013 р. № 153 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 21. – Ст. 187.
- Порядок надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітними підприємницької діяльності. Затв. Наказом Міністерства праці та соціальної політики України 20 листопада 2000 р. № 307// Офіційний вісник України. – 2000. – № 51. – Ст. 2237.
- Порядок надання допомоги по частковому безробіттю: затв. наказом Міністерства соціальної політики України від 07.03.2013 р. № 103// Офіційний вісник України. – 2013. – № 40. – Ст. 1448.
- Порядок професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних: затв. наказом Міністерства соціальної політики України від 31.05.2013 р. № 318/655 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 51. – Ст. 1859.

***Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.***

- Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-ХІУ // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46-47. – Ст. 403.
- Про охорону праці: Закон України від 21 листопада 2002 р. № 229-ІУ// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 2. – Ст. 10.
- Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.
- Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 358.
- Порядок проведення витрат на поховання у разі смерті потерпілого від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від

11 липня 2001 р. № 826 // Офіційний вісник України . – 2001. – № 29. – Ст. 1313.

- Порядок здійснення страхових виплат, призначених у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, які спричинили втрату працездатності, особам, що виїхали за межі України: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 998 // Офіційний вісник України . – 2001. – № 33. – Ст. 1538.
- Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1232 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 94. – Ст. 3426.
- Про затвердження Порядку призначення та здійснення страхових виплат застрахованим особам (членам їх сімей): Затв. Постановою Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 22 грудня 2005 № 83 // Все про бухгалтерський облік. – 2006.

## **Література**

### **Основна**

- Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. /М. Д. Бойко. - К: “Олан”, 2004. - 312 с.
- Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: Навч. посіб. /Н. Б. Болотіна. - К.: Знання, 2005. - 615 с.
- Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні: [монографія] / Н. Б. Болотіна. - К.: Знання, 2005. – 382 с.
- Надточій Б., Демчук Л. Пенсія в Україні. Коментар Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” / Б. Надточій, Л. Демчук. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 512 с.
- Пенсійна система України: Навч. посібн. / [ В. І. Грушко, Н. В. Грушко, О. В. Бевзенко та ін./ За заг. ред. В. І. Грушка]. – К.: Кондор, 2006. - 336 с.
- Пилипенко П. Д. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. /П. Д. Пилипенко – К.: Істина, 2010. – 224 с.
- Пільги. Регулювання та захист / [За ред. В.С. Ковальського]. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 416 с.
- Право соціального забезпечення: Конспект лекцій / [Авт-сост. А. П. Толмачев]. – М.: Приор-издат, 2003. – 176 с.
- Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. / [В. С. Сичинський, І. В. Зуб, П. І. Мінюков та ін.]. – К.: Юридична книга, 2003. - 440 с.
- Право соціального забезпечення: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [За ред. П. Д. Пилипенка]. - К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2008. – 504 с.
- Синчук С. М., Бурак В. Я. Право соціального забезпечення України/С. М. Синчук, В. Я. Бурак. - К.: Знання, 2006. – 318 с.

- Сирота І. М. Право пенсійного забезпечення в Україні. Курс лекцій / І. М. Сирота. – К.: Юрінком Інтер, 1998.
- Сирота І. М. Право соціального забезпечення в Україні / І. М. Сирота. – Х.: “Одіссей”, 2007. – 408 с.
- Соціальні послуги в Україні: сьогодення та перспективи / [Т. В. Семігіна, К. С. Міщенко, Т. Г. Кіча та ін.]. – К.: ВК “Зірка”, 2007. – 52 с.
- Сташків Б. І. Право соціального обслуговування: Навч. посіб. / Б. І. Сташків. – К.: Знання, 2007. – 567 с.
- Сташків Б. І. Теорія права соціального забезпечення: Навч. посіб. / Б. І. Сташків. – К.: Знання, 2005. – 405 с.
- Сулейманова Г. В. Право соціального забезпечення / Г. В. Сулейманова. - М.: Издательсько-торгова корпорація “Дашков и Ко”, 2006. - 464 с.
- Юрій С. І. Соціальне страхування / С. І. Юрій, М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська. - К., 2004. – 464 с.
- Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення: Навч. посіб. / І. С. Ярошенко. - К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.

## **ТЕМА 2. Система пенсійного забезпечення в Україні.**

**Рекомендована форма проведення: прес-конференція** (студент, який виконує роль прес-секретаря веде конференцію; студенти-журналісти ставлять запитання експертам з проблем, що винесені на розгляд семінару).

### **Перелік питань для підготовки**

1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні.
2. Принципи, засади і механізм функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
3. Види пенсійних виплат за рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі.
  - 3.1. Пенсії за віком (поняття, порядок призначення, перерахунку, пільги при призначенні пенсій, надбавки, підвищення і доплати).
  - 3.2. Пенсії по інвалідності (поняття, порядок призначення та перерахунку).
  - 3.3. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника (поняття, порядок призначення та перерахунку).
4. Система накопичувального пенсійного забезпечення. Пенсійні виплати за рахунок коштів Накопичувального фонду.
5. Система, суб'єкти та принципи недержавного пенсійного забезпечення. Види пенсійних виплат недержавних пенсійних фондів.

## 6. Особливості пенсійного забезпечення окремих категорій громадян.

**Вивчити поняття, розкрити значення термінів:** пенсійні правовідносини, пенсія, пенсіонер, солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, система недержавного пенсійного забезпечення, пенсійні виплати.

довічна пенсія з коштів Накопичувального пенсійного фонду, одноразова виплата, застрахована особа, зберігач, накопичувальний пенсійний рахунок, Накопичувальний пенсійний фонд;

недержавний пенсійний фонд, відкритий пенсійний фонд, професійний пенсійний фонд, корпоративний пенсійний фонд, адміністратор недержавного пенсійного фонду, вкладник недержавного пенсійного фонду, зберігач пенсійного фонду, компанія з управління активами, роботодавець, учасник недержавного пенсійного забезпечення, інвестиційна декларація, індивідуальний пенсійний рахунок, довічна пенсія, одноразова пенсійна виплата, пенсія на визначений строк, пенсійна схема, пенсійний контракт, пенсійні активи, пенсійні депозитні рахунки, персоніфікований облік.

### ***Завдання:***

- Назвіть відмінні ознаки між пенсійним страхуванням та пенсійним забезпеченням.
- Які основні відмінності між солідарною та накопичувальною системами загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?
- Сформулюйте основні переваги та недоліки недержавного пенсійного забезпечення
- Які фактори, на Вашу думку заважають розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні?
- Які соціально-економічні чинники впливають на стан пенсійного забезпечення в Україні?
- Які, на Вашу думку основні недоліки солідарної системи пенсійного забезпечення?
- Самостійно сформулюйте ознаки страхової пенсії.
- Сформулюйте власне визначення спеціальних пенсій.
- Складіть перелік осіб, які мають право на спеціальну пенсію, із посиланням на нормативно-правові акти.
- Назвіть особливості пенсійного забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
- Самостійно сформулюйте ознаки пенсії за особливі заслуги перед Україною.

### Задачі.<sup>1</sup>

1. Д. стала інвалідом в 12 років під час навчання в школі. У віці 16 років Д. влаштувалась на роботу. З якого часу Д. набуде право на призначення пенсії по інвалідності в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?

2. М. у 2010 р. було визнано інвалідом II групи внаслідок загального захворювання. Повторний огляд він повинен був пройти в липні 2014 р. У зв'язку з проходженням санаторно-курортного лікування М. на огляд не з'явився. Повторний огляд М. пройшов у жовтні 2014 р. При повторному огляді його було переведено на III групу інвалідності. Які правові наслідки нез'явлення інваліда на повторний огляд? Чи отримуватиме М. пенсію в разі інвалідності за період з липня до жовтня 2014 р.?

3. Після смерті громадянина Н. у нього залишилися батьки пенсіонери, дружина віком 38 років, яка не працює, і син віком 17 років, який навчається у Волинському національному університеті імені Лесі Українки на заочному відділенні. Чи мають право члени сім'ї громадянина Н. на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? Як буде обчислюватись розмір пенсії? На який період буде призначена ця пенсія?

4. У жовтні 2014 р. в автомобільній катастрофі загинуло подружжя (чоловік мав 12 років стажу, жінка – 10). У них залишилося двоє дітей у віці 3 і 8 років, опіку над якими передали батькам дружини. Чи матимуть діти право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? У якому розмірі та на який строк буде призначено таку пенсію?

5. А. припинила трудову діяльність внаслідок настання інвалідності, їй була призначена пенсія по інвалідності.

Чи втрачає така особа статус застрахованої з моменту призначення пенсії по інвалідності? Назвіть випадки, коли участь застрахованих осіб у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування припиняється.

6. М. працювала науковцем і була застрахована в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, через деякий час вона виїхала за кордон на навчання. Чи втратила вона статус застрахованої? Чи можна відновити втрачений страховий стаж?

7. Непрацююча жінка народила дитину і здійснює догляд за нею до досягнення дитиною 3 років, отримує допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею 3 років.

З якого часу і протягом якого періоду така особа вважатиметься застрахованою в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?

8. Р. одержувала пенсію за Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування», водночас вона має право на пенсію за Законом «Про загальнообов'язкове державне

---

<sup>1</sup> ІВ збірнику використані задачі з навчального посібника Синчук С. М., Бурак В. Я. Право соціального забезпечення України /С. М. Синчук, В. Я. Бурак. - К.: Знання, 2006. – 318 с., а також ситуації, наведені в кн. Надточій Б., Демчук Л. Пенсія в Україні. Коментар Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” / Б. Надточій, Л. Демчук. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 512 с

пенсійне страхування».

Чи будуть Р. виплачувати одночасно пенсії і за Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» і за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»?

Куди Р. необхідно звернутись для вирішення питання про зміну умов її пенсійного забезпечення?

**9.** У громадянина В., студента університету, якому зараз виповнилося двадцять років, два роки назад помер батько. Оскільки він не знав, що і після виповнення 18 років можна отримувати пенсію у разі втрати годувальника, як особі, яка навчається за денною формою навчання, то своєчасно не звернувся з відповідною заявою про призначення пенсії. Посилаючись на норму ст. 83 Закону України «Про пенсійне забезпечення» (*Стаття 83. Пенсії призначаються з дня звернення за пенсією, крім таких випадків, коли пенсії призначаються з більш раннього строку:*

*а) пенсії за віком та по інвалідності призначаються з дня досягнення пенсійного віку або відповідно встановлення інвалідності органами медико-соціальної експертизи, якщо звернення за пенсією надійшло не пізніше 3 місяців з дня досягнення пенсійного віку або встановлення інвалідності;*

*б) пенсії у разі втрати годувальника призначаються з дня виникнення права на пенсію, але не більш як за 12 місяців перед зверненням за пенсією.*

*Переведення з одного виду пенсії на інший провадиться з дня подання відповідної заяви з усіма необхідними документами)*

він просив встановити йому пенсію за період 12 місяців перед зверненням, як це передбачено зазначеним законом. Проте йому було відмовлено.

Чи правомірною така відмова?

Який порядок поширення дії інших нормативно-правових актів на відносини, що виникають між суб'єктами системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?

З якого моменту В. призначать пенсію?

**10.** А. у віці 17 років була прийнята на роботу, але через два роки була вимушена залишити роботу у зв'язку з хворобою. До МСЕК вона звернулася лише у віці 26 років. Комісія встановила А. II групу інвалідності і зазначила, що згідно з медичними документами інвалідність настала у віці 20 років.

Чи буде мати А. право на пенсію по інвалідності в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування? Обґрунтуйте відповідь.

**11.** А. у віці 30 років став інвалідом II групи. На момент настання інвалідності його трудовий стаж становив 11 років.

Визначить загальну тривалість страхового стажу А. для призначення пенсії по інвалідності в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Якщо після проведення розрахунків буде встановлено, що пенсія за віком А. становить 1000 грн., то в якому розмірі йому буде призначена пенсія по інвалідності?

Чи може А. перейти на пенсію за віком, якщо так, то в якому віці?

**12.** Після смерті К. його працездатна дружина залишилась з двома дітьми віком 19 і 16 років. Старша дитина не працює і навчається на заочній формі навчання. Батько дітей помер у віці 44 роки і мав 22 роки страхового стажу.

Визначить страховий стаж годувальника. Якщо буде встановлено, що пенсія за віком померлого годувальника становить 1500 грн., то в якому розмірі буде призначена пенсія в разі втрати годувальника?

**13.** Громадянин Н. отримував пенсію державного службовця. Після його смерті дружина громадянина Н. звернулася до департаменту соціальної політики із заявою про призначення пенсії у разі втрати годувальника на неповнолітню дочку померлого. Заявниця вимагала призначення пенсії за нормами Закону України «Про державну службу». Їй було відмовлено з мотивів, що Н. хоч і одержував пенсію як державний службовець, але на момент смерті не працював на посаді державного службовця.

Який порядок призначення пенсії в разі втрати годувальника? Дайте повну відповідь на звернення.

**14.** Дайте відповіді на такі запитання з приводу пенсійного забезпечення державних службовців:

1. Чи мають право на пенсійне забезпечення відповідно до Закону України «Про державну службу» особи, які на момент введення в дію цього закону (1 січня 1994 р.) були пенсіонерами?

2. Чи мають право на пенсію відповідно до статті 37 Закону України «Про державну службу» державні службовці, які визнані інвалідами?

3. Коли можна звертатися за призначенням пенсії державного службовця?

4. В яких розмірах призначається пенсія державним службовцям?

5. Чи є обмеження у виплаті пенсії державного службовця?

**15.** Громадянин С. має 28 років загального стажу. У віці 65 років він звернувся до районного відділення Пенсійного фонду для призначення пенсії посадовій особі місцевого самоврядування. Він має стаж у 2 роки військової служби у Збройних Силах, 4 роки працював секретарем міської Ради і 4 роки головою постійної комісії обласної ради з питань бюджету на постійній основі. Перед зверненням за призначенням пенсії С. працював 5 років директором казенного підприємства. Які умови призначення пенсій посадовим особам місцевого самоврядування? Чи має право С. на пенсію як посадова особа місцевого самоврядування?

**16.** Громадянин Ш. нагороджений значком «Ударник соціалістичного змагання», медаллю «До 100-річчя з дня народження В. І. Леніна», медаллю «За доблесну працю», орденом Дружби народів. Чотири рази він обирався депутатом до сільської ради.

Чи має він право на пенсію за особливі заслуги перед Україною?

Який порядок призначення такої пенсії?

### **Тема рефератів:**

- Поняття та правові ознаки спеціальних пенсій за законодавством України.
- Особливості пенсійного забезпечення державних службовців.
- Становлення та розвиток пенсійного страхування.
- Основні напрямки удосконалення системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
- Іноземний досвід пенсійного страхування
- Функціонування недержавного пенсійного забезпечення в зарубіжних країнах.
- Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.
- Пенсійна реформа та становлення недержавного пенсійного забезпечення в Україні

### **Основне законодавство**

- Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
- Про Державний бюджет України на поточний рік.
- Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10,11.
- Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року № 16/98 // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – Ст. 121.
- Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.
- Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 року №1057-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47-48. – Ст. 372
- Положення про Пенсійний фонд України: Затверджено Затв. Указом Президента України від 06.04.2011 р. № 384/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. - Ст. 1223.
- Положення про Пенсійний фонд України: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280 // Офіційний вісник України. - 2014. - № 60. – Ст. 1652
- Порядок видачі та зразок свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2000 року № 1306//Офіційний вісник України. – 2000. – № 34. – Ст. 1452.
- Про затвердження Порядку підтвердження наявності трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.1993 р. // Зібрання постанов Уряду України . – 1993. – № 12. – Ст. 273.
- Список № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах з особливо шкідливими і

особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Затв. Пост. Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 36 //

- Список №2 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Затв. Пост. Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 36 //
- Положення про організацію персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 1998 р. № 794// Урядовий кур'єр. – 1998. – 10 червня

***Основне законодавство, яке регулює пенсійне забезпечення окремих категорій громадян***

- Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
- Про Державний бюджет України на поточний рік.
- Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38-39. – Ст. 288.
- Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1789-XII //Відомості Верховної Ради України . – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10,11.
- Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квітня 1992 № 2262-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №29. – Ст. 399
- Про загальний військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992. № 2232-XII // Відомості Верховної Ради України . – 1992. – № 27. – Ст. 385.
- Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст. 529.
- Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3723-XII //Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490. 3 1 січня 2015 року набуває чинності Закон України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 року № 4050-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 4. – Ст. 1115.
- Про пенсії за особливі заслуги перед Україною: Закон України від 1 червня 2000р. № 1767-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 35. –Ст. 289.
- Про статус народного депутата України: Закон України в редакції закону від 22 березня 2001р № 2328- III// Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 42. – Ст.2123; 2002 – № 35. – Ст. 263.
- Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175
- Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року №

1058-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.

- Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: Закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР // Відомості Верховної Ради України . – 1997. – № 50. – Ст. 302.
- Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 1 грудня 1998 № 284-ХІУ// Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 2-3. – Ст. 20.
- Про порядок обчислення вислуги років, призначення і виплату пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.1992. № 393 // Зібрання постанов Уряду України. – 1992. – № 7. – Ст. 182.
- Про пільги щодо обчислення вислуги років. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.1993. № 30 // Урядовий кур'єр. – 1993. – 01. – №11.
- Про порядок перерахунку пенсій науковим працівникам державних наукових установ, організацій та науково-педагогічним працівникам державних вищих навчальних закладів І-ІУ рівнів акредитації, які вийшли на пенсію до набрання чинності Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 1999 р № 924 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 22. –Ст. 1004.
- Перелік посад наукових (науково-педагогічних) працівників державних підприємств, установ, організацій, перебування на яких дає право на призначення пенсій та виплати грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до статті 24 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність». Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2001 р. № 1571 //Офіційний Вісник України. – 2001 . – № 47 . – Ст. 2103 .
- Порядок обчислення стажу державної служби: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 травня 1994 року // ЗПУУ. – 1994. – № 8. – Ст. 213. *3 1 січня 2015 року набуває чинності* Порядок обчислення стажу державної служби: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2012 р. № 559 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 47. – Ст. 1844.
- Порядок підтвердження наявності трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993. – № 12. – Ст. 273.
- Список № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Затв. Пост. Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 36 //
- Список №2 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Затв. Пост. Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 36 //

## *Література*

*Див. основну літературу до теми № 1.*

**Тема 3. Державні соціальні допомоги. Соціальний захист окремих категорій населення.**

**Форма проведення: семінар-бесіда, проводиться у формі дебатів (базується на обміні думками між усіма учасниками, що привчає студентів самостійно мислити, сприяє розвитку аналітичних навичок, розвиває здатність до виваженої аргументації, обстоювання власної точки зору, адекватно оцінювати себе та поважати думки інших).**

### **Перелік питань для підготовки**

1. Поняття державних соціальних допомог, їх ознаки та види.
2. Види, порядок призначення та виплати державних допомог сім'ям з дітьми.
3. Допомоги малозабезпеченим сім'ям.
4. Державні соціальні допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам, державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію та інвалідам.
5. Соціальні пільги як один із засобів соціального захисту. Поняття та класифікація соціальних пільг.
6. Соціальний захист інвалідів.
7. Соціальний захист осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
8. Соціальний захист ветеранів війни, дітей війни.

### **Вивчити поняття, розкрити значення термінів:**

державна соціальна допомога; дитина; сім'я; сім'я з дітьми; малозабезпечена сім'я з дітьми; діти позбавлені батьківського піклування; безпритульні діти; дитина-інвалід; неповна сім'я; багатодітна сім'я; прийомна сім'я; дитячий будинок сімейного типу; прожитковий мінімум для сім'ї; середньомісячний сукупний дохід сім'ї; опіка; піклування; одинока матір.

ветеран війни, ветеран праці, ветеран військової служби, учасник бойових дій, інвалід війни, учасник війни;

особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; потерпілі від Чорнобильської катастрофи; діти, які належать до потерпілих від Чорнобильської катастрофи;

інвалід, соціальні послуги.

### ***Завдання.***

- За якими ознаками державні соціальні допомоги відрізняються від страхових?

- Сформулюйте ваші пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання порядку призначення державних соціальних допомог.
- Підготуйте відповіді на наступні питання:
- Що на вашу думку є більш ефективним в системі соціального захисту – соціальні пільги чи адресні державні допомоги? Обґрунтуйте свою відповідь.
- Зобразіть схематично види соціальних пільг за законодавством України.
- Самостійно складіть схему «Види соціальних послуг за законодавством України».

### **Задачі.**

**1.** Громадянин М., який є інвалідом I групи з дитинства внаслідок загального захворювання, звернувся за призначенням йому державної допомоги як інваліду з дитинства. В управлінні праці та соціального захисту йому відмовили у призначенні допомоги, мотивуючи тим, що він вже отримує пенсію у зв'язку з інвалідністю, а також надбавку до неї. Куди можна оскаржити відмову управління праці та соціального захисту в наданні допомоги? Чи має М. право на державну допомогу як інвалід з дитинства?

**2.** Громадянин О. звернувся до районного відділу праці та соціального захисту із заявою про призначення його сім'ї допомоги як малозабезпеченій. Із довідки про склад сім'ї видно, що сім'я складається з чотирьох осіб: подружжя О. і М., а також двоє неповнолітніх дітей віком 4 і 7 років. О. зареєстрований у службі зайнятості як безробітний і отримує допомогу в разі безробіття у розмірі 900 грн. М., інвалід II групи, не працює, отримує пенсію 1000 грн.

**3.** Дайте розгорнуті відповіді на такі запитання. Хто входить до складу малозабезпеченої сім'ї при призначенні допомоги? Який порядок надання державної соціальної допомоги малозабезпеченій сім'ї? Як визначається розмір державної соціальної допомоги? Обчисліть розмір прожиткового мінімуму для цієї сім'ї і середньомісячний сукупний дохід сім'ї. Чи встановлено законодавством обмеження максимального розміру допомоги малозабезпеченим сім'ям?

**4.** Аспірантка денної форми навчання в цьому місяці набуває право на допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами.

Проаналізуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь на наступні запитання:

В яку установу їй необхідно звернутись за призначенням допомоги по вагітності та пологах?

В яку установу їй необхідно звернутись за призначенням допомоги при народженні дитини?

Які документи необхідно подати для призначення цих допомог?

**5.** Чи має право оформити відпустку по догляду за онукою (дитині 1 рік) бабуся, яка працює, якщо її дочка, яка на даний час знаходиться у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку хоче вийти на роботу?

Чи буде в такому разі продовжена виплата допомоги до досягнення дитиною трирічного віку?

Дайте обґрунтовану відповідь.

6. На які види допомог, відповідно до чинного законодавства, має право мама яка самостійно виховує дитину віком 2,5 років (в свідоцтві про народження дитини запис про батька зроблений за заявою матері)?

7. Учасник бойових дій помер у березні 2002 року. Його дружина у квітні 2002 року звернулася до районної МСЕК про встановлення причинного зв'язку з пораненням, одержаним під час Великої Вітчизняної війни. Чи може МСЕК у цьому випадку встановити причину смерті у зв'язку з пораненням? Чи матиме право вдова на пільги і на які?

8. Особу в період перебування на обліку в центрі зайнятості визнано інвалідом. Чи продовжується їй виплата допомоги по безробіттю, призначена відповідно до ч.2 ст.23 Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття"?

9. Чи можна призначити пенсію за нормами Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» із зниженням пенсійного віку згідно зі ст. 55 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» особі, яка має посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС за наявності загального стажу роботи 7 років?

### **Теми рефератів**

- Допомога сім'ям з дітьми, як основна форма соціального захисту дітей державою
- Соціальний захист дітей-інвалідів.
- Соціальний захист дітей постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.
- Теоретичні засади та нормативне регулювання захисту інвалідів в Україні
- Правові аспекти матеріального, соціально-побутового та медичного забезпечення інвалідів в Україні
- Нормативне забезпечення прав інвалідів у сферах праці та освіти

### **Основне законодавство, яке регулює порядок надання державних соціальних допомог**

- Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
- Кодекс законів про працю України // Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами / Відп. ред. В.М. Вакуленко, О.П.Товстенко. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 1040 с.
- Цивільний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
- Про Державний бюджет України на поточний рік.
- Про соціальну роботу з дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 р. № 2558-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 42. – Ст. 213.
- Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III//Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 981.
- Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 22 березня 2001 року № 2334- III //

Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 9. – Ст. 38.

- Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року № 16/98 // Відомості Верховної Ради України . – 1998. – № 23. – Ст. 121.
- Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням: Закон України від 2001.01.18. //Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 8. – Ст.. 310.
- Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-ХІУ //Відомості Верховної Ради України . – 1999. – № 46-47. – Ст. 403.
- Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 19 грудня 1991р. №2001-ХІІ //Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 13. – Ст.178.
- Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 1 червня 2000 року № 1768-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 35. – Ст.290.
- Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Закон України від 16 листопада 2000 року № 2109-ІІІ // Офіційний вісник України. – 2000. – № 50. – Ст. 2146.
- Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 року //Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 2. – Ст. 4.
- Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст.190
- Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення: Закон України від 12 грудня 1991 р. //Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 11. – Ст. 152.
- Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: Закон України від 18 травня 2004 р. № 1727-ІУ //Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 33-34. – Ст. 404.
- Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 2 червня 2005р. № 2623-ІУ //Офіційний вісник України. –2005. – № 25. – Ст. 1412.
- Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VІІ// Офіційний вісник України. – 2014. – № 94. – Ст. 2709.
- Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту багатодітних та неповних сімей. Указ Президента України від 30 грудня 2000 року №1396/2000 //Офіційний вісник України. – 2001. – № 1-2. – Ст.17.
- Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей. Указ Президента України від 11 липня 2005 р. № 1086/2005 //Офіційний вісник України. – 2005. – № 28. – Ст.1618.
- Порядок призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми: Затв. постановою Кабінету

Міністрів України від 27 грудня 2001 р. №1751 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 52. – Ст. 2365.

- Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 року №250 // Офіційний вісник України. – 2003. – №9. –Ст.394.
- Положення про призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 №848 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22 вересня 1997 р. № 1050 зі змінами та доповненнями) //Інформаційний бюлетень НКРЕ. – 2004. – № 8.
- Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2005 р. №261.//Офіційний вісник України. – 2005. – № 14. – Ст. 717
- Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 413 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 73. – Ст. 2068.
- Порядок надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Затв. наказом Міністерства праці і соціальної політики України, Міністерством фінансів України, Міністерством охорони здоров'я України від 30 квітня 2002 р. № 226/293/169 //Урядовий кур'єр. – 2002.
- Інструкція про встановлення груп інвалідності: Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 7 квітня 2004 р. №183 //Офіційний вісник України . – 2004. – № 17. – Ст. 1235.
- Методика обчислення сукупного доходу сім'ї для всіх видів соціальної допомоги: Затв. спільним наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства фінансів, міністерства економіки, Державного комітету статистики України від 15 листопада 2001 р. №486/202/524/455/3370 //Офіційний вісник України. – 2002. – № 6. – Ст.272.
- Перелік медичних показань, що дають право на одержання державної соціальної допомоги на дітей-інвалідів віком до 16 років: Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства фінансів України від 08 листопада 2001 р. № 454/471/516 // Офіційний вісник України.-2001.-№52.-Ст.2403

***Основне законодавств, яке регулює соціальний захист окремих категорій осіб***

- Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
- Закон України про Державний бюджет на поточний рік.

- Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 19 грудня 1991 р. № 2001-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992 . – № 13. – Ст. 178
- Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 р. № 2017-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 409.
- Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.
- Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та членів їх сімей: Закон України від 15.06.2004. № 1763-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. – Ст. 444.
- Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425.
- Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України . – 1994. – № 4. – Ст. 18.
- Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24 березня 1998 року № 203/98-ВР // Відомості Верховної Ради України . – 1998 . – № 40-41. – Ст. 249.
- Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10,11.
- Про пенсії за особливі заслуги перед Україною: Закон України від 1 червня 2000р. № 1767-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 35. - Ст. 289.
- Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни: Закон України від 16 березня 2004 р. № 1603-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 347.
- Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні: Закон України від 17 квітня 1991 р. № 962-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 22. – Ст. 262.
- Про жертви нацистських переслідувань: Закон України від 23 березня 2000 р. № 1584-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 24. – Ст. 182.
- Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18 листопада 2004 р. № 2195-ІУ // Урядовий кур'єр . – 2004. – 18 листопада.
- Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 року № 875-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
- Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Закон України від 16 листопада 2000 року № 2109-ІІІ // Офіційний вісник України. – 2000. – № 50. – Ст. 2146.
- Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: Закон

України від 18 травня 2004 р. № 1727-ІУ //Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 33-34. – Ст. 404.

- Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 року №1057-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47-48. – Ст. 372.
- Про додаткові заходи щодо поліпшення соціального захисту та медичного обслуговування інвалідів. Розпорядження Президента України від 03.11.2000 №344/2000- рн // Урядовий кур'єр. – 2000. – листопад.-07.
- Порядок обчислення пенсій по інвалідності, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання, і пенсій у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи: Затв. Постановою Кабінеті Міністрів України від 30 травня 1997 р. № 523 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 23. –Ст.80.
- Про затвердження Положення про Фонд соціального захисту інвалідів. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07. 2002 № 1434 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 39. – Ст. 1818.
- Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2005 р. №261.//Офіційний вісник України. – 2005. – № 14. – Ст. 717
- Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України. Наказ МОН України від 07.0402003 № 212 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 17. – Ст.. 808.
- Про затвердження інструкції про встановлення груп інвалідності. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 07.0402004 № 183 // Офіційний вісник України . – 2004. – № 17. – Ст. 1235.
- Порядок надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Затв. наказом Міністерства праці і соціальної політики України, Міністерством фінансів України, Міністерством охорони здоров'я України від 30 квітня 2002 р. № 226/293/169 //Урядовий кур'єр. – 2002. – травень.

### *Література*

*Див. основну літературу до теми № 1.*

## **Завдання для контрольної роботи**

### *Методичні вказівки*

Завдання обираються в кожній групі – номер завдання повинен співпадати з порядковим номером прізвища студента в журналі.

Контрольна робота виконується в зошиті .

Відповідь на запитання повинна бути повною і обґрунтованою, із посиланнями на нормативно-правові акти, схеми розгорнуті.

При вирішенні задачі студенти повинні продемонструвати уміння самостійно аналізувати конкретні ситуації, аргументовано відповідати на питання, поставлені в задачах, використовуючи відповідні нормативні акти.

Перш ніж приступити до вирішення задачі, необхідно визначити, до якої теми курсу вона відноситься, вивчити відповідний розділ підручника, необхідні нормативні акти.

Відповіді на поставлені в задачі питання повинні бути повними, обґрунтованими, необхідно дати правову оцінку ситуації, не тільки вказати на порушення чинного законодавства, визначити наслідки такого порушення і засоби захисту порушених прав. При цьому необхідно посилатися на конкретні статті, пункти нормативних актів.

**1.**Охарактеризуйте прожитковий мінімум як базовий соціальний стандарт. Яке значення рівня забезпечення прожиткового мінімуму (гарантованого мінімуму) для здійснення соціального забезпечення громадян?

#### **Задача**

У лютому 4-річний син М. отримав важку травму, а через два роки був визнаний дитиною-інвалідом. М. звільнилася з роботи для догляду за сином, який згідно з медичним висновком потребував постійного стороннього догляду. Громадянка М. звернулася до органів праці та соціального захисту із заявою про призначення їй відповідних допомог, а також до районного відділення Пенсійного фонду для призначення пенсії.

Чи є син М. суб'єктом соціально-забезпечувальних правовідносин? Які правовідносини і між ким виникли у цьому випадку? Що є об'єктом вказаних відносин? Визначте компетенцію органу праці та соціального захисту у сфері соціального забезпечення.

**2.**Випишіть із Закону України «Про державний бюджет...» (на поточний рік) розміри державних соціальних стандартів та гарантій.

#### **Задача**

Громадянина М. було прийнято на роботу 1 травня 2001 р. на термін 6 місяців на сезонні

сільськогосподарські роботи у селянське фермерське господарство (СФГ). 30 жовтня 2001 р. М. звернувся із заявою до голови селянського фермерського господарства про надання йому щорічної відпустки, яку просив надати у зв'язку із закінченням трудового договору. Таку відпустку було йому надано тривалістю 14 календарних днів із наступним припиненням трудового договору 14 листопада. 6 листопада, М., ідучи з магазину додому, був збитий легковою автомашиною, у зв'язку з чим лікувався у лікарні 12 днів. Голова СФГ відмовився виплачувати допомогу в разі тимчасової непрацездатності, мотивуючи це тим, що М. перебував у відпустці, а строк трудового договору закінчився 31 жовтня. Як призначається допомога в разі тимчасової непрацездатності сезонним працівникам? Чи має М. право на допомогу в разі тимчасової непрацездатності?

**3.**Зобразіть схематично систему суб'єктів правовідносин у сфері соціального захисту. (схема розгорнута)

**Задача**

Робітник В., загальний стаж якого 4 роки, а середній заробіток становить 180 грн., отримав побутову травму. Після стаціонарного лікування його перевели на 4 місяці на легшу, але нижчеоплачувану роботу, а через місяць він був поміщений у стаціонар протезно-ортопедичного заводу, де перебував 15 днів. Чи має право В. на допомогу в разі тимчасової непрацездатності? Обчисліть розмір допомоги.

**4.**Дайте визначення понять «державні соціальні стандарти», «соціальні гарантії». Проаналізуйте Закон України «Про державний бюджет...» (на поточний рік). Чи можна вважати цей закон джерелом права соціального захисту. Обґрунтуйте свою думку.

**Задача**

Непрацююча жінка, яка отримує допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку звернулася в державну службу зайнятості із заявою про реєстрацію її як безробітної і призначення допомоги по безробіттю із здійсненням її виплати одноразово для організації підприємницької діяльності.

Яке рішення має прийняти державна служба зайнятості?

Який порядок призначення та виплати допомоги по безробіттю одноразово для зайняття підприємницькою діяльністю?

**5.**Ознайомтесь із Бюджетним кодексом. Із змісту яких статей можна встановити які заходи соціального захисту фінансуються з державного та місцевих бюджетів? Наведіть перелік цих заходів.

**Задача**

Р. одержувала пенсію за Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування», водночас вона мала право на пенсію за Законом «Про пенсійне забезпечення».

Чи має право Р. після 1 січня 2004 року перейти на пенсію за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», оскільки ця пенсія виявилась більшою?

Чи будуть Р. виплачувати одночасно пенсії і за Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» і за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»?

Куди Р. необхідно звернутись для вирішення даних питань?

**6. Яка відмінність між «страховим стажем» і «трудовим стажем». Обґрунтуйте свою думку.**

**Задача**

Д. стала інвалідом в 12 років під час навчання в школі. У віці 16 років Д. влаштувалась на роботу. З якого часу Д. набуде право на призначення пенсії по інвалідності в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?

**7. Який порядок утворення комісії підприємства, установи, організації із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням?**

**Задача**

М. у 2002 р. було визнано інвалідом II групи внаслідок загального захворювання. Повторний огляд він повинен був пройти в липні 2004 р. У зв'язку з проходженням санаторно-курортного лікування М. на огляд не з'явився. Повторний огляд М. пройшов у жовтні 2004 р. При повторному огляді його було переведено на III групу інвалідності. Які правові наслідки нез'явлення інваліда на повторний огляд? Чи отримуватиме М. пенсію в разі інвалідності за період з липня до жовтня 2004 р.?

**8. Визначте компетенцію комісії із соціального страхування підприємства.**

**Задача**

Після смерті громадянина Н. у нього залишилися батьки пенсіонери, дружина віком 38 років, яка не працює, і син віком 17 років, який навчається у Волинському національному університеті імені Лесі Українки на заочному відділенні. Чи мають право члени сім'ї громадянина Н. на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? Як буде обчислюватись розмір пенсії? На який період буде призначена ця пенсія?

**9. Розробіть самостійно розгорнуту схему «Види допомоги по тимчасовій втраті працездатності та загальні засади її надання».**

**Задача**

У січні 2005 р. в автомобільній катастрофі загинуло подружжя. У них залишилося двоє дітей

у віці 3 і 8 років, опіку над якими передали батькам дружини. Чи матимуть діти право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? У якому розмірі та на який строк буде призначено таку пенсію?

**10.** Яка відмінність між «страховим стажем» і «трудовим стажем». Обґрунтуйте свою думку.

**Задача**

Громадянин Н. отримував пенсію державного службовця. Після його смерті дружина громадянина Н. звернулася до районного органу праці та соціального захисту із заявою про призначення пенсії у разі втрати годувальника на неповнолітню дочку померлого. Заявниця вимагала призначення пенсії за нормами Закону України «Про державну службу». Їй було відмовлено з мотивів, що Н. хоч і одержував пенсію як державний службовець, але на момент смерті не працював на посаді державного службовця.

Який порядок призначення пенсії в разі втрати годувальника? Дайте обґрунтовану відповідь.

**11.** Назвіть підстави припинення виплати страхових допомог, які надаються особі в разі безробіття.

**Задача**

Дайте відповіді на такі запитання з приводу пенсійного забезпечення державних службовців:

1. Чи мають право на пенсійне забезпечення відповідно до Закону України «Про державну службу» особи, які на момент введення в дію цього закону (1 січня 1994 р.) були пенсіонерами?
2. Чи мають право на пенсію відповідно до статті 37 Закону України «Про державну службу» державні службовці, які визнані інвалідами?
3. Коли можна звертатися за призначенням пенсії державного службовця?
4. В яких розмірах призначається пенсія державним службовцям?
5. Чи є обмеження у виплаті пенсії державного службовця?

**12.** Чи надаються Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття грошові виплати та соціальні послуги незастрахованим особам. Наведіть приклади. (Посилання на конкретні правові норми обов'язково).

**Задача**

Громадянин С. має 28 років загального стажу. У віці 65 років він звернувся до районного відділення Пенсійного фонду для призначення пенсії посадовій особі місцевого самоврядування. Він має стаж у 2 роки військової служби у Збройних Силах, 4 роки працював секретарем міської Ради і 4 роки головою постійної комісії обласної ради з питань бюджету на постійній основі. Перед зверненням за призначенням пенсії С. працював 5 років директором казенного підприємства. Які умови призначення пенсій посадовим особам місцевого самоврядування? Чи має право С. на пенсію як посадова особа місцевого самоврядування?

**13.**Складіть самостійно схему розгорнуту «Страхові виплати за законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві».

**Задача**

Громадянин Ш. нагороджений значком «Ударник соціалістичного змагання», медаллю «До 100-річчя з дня народження В.І. Леніна», медаллю «За доблесну працю», орденом Дружби народів. Чотири рази він обирався депутатом до сільської ради. Чи має він право на пенсію за особливі заслуги перед Україною? Який порядок призначення такої пенсії?

**14.**Складіть самостійно розгорнуту схему «Суб'єкти соціального страхування від нещасного випадку на виробництві».

**Задача**

Громадянин М., який є інвалідом I групи з дитинства внаслідок загального захворювання, звернувся за призначенням йому державної допомоги як інваліду з дитинства. В управлінні праці та соціального захисту йому відмовили у призначенні допомоги, мотивуючи тим, що він вже отримує пенсію у зв'язку з інвалідністю, а також надбавку до неї. Куди можна оскаржити відмову управління праці та соціального захисту в наданні допомоги? Чи має М. право на державну допомогу як інвалід з дитинства?

**15.**Які соціально-економічні чинники впливають на стан пенсійного забезпечення в Україні?

**Задача**

Аспірантка денної форми навчання в цьому місяці набуває право на допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами.

Проаналізуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь на наступні запитання:

- В яку установу їй необхідно звернутись за призначенням допомоги по вагітності та пологах?
- В яку установу їй необхідно звернутись за призначенням допомоги при народженні дитини?
- Які документи необхідно подати для призначення цих допомог?

**16.**Які, на Вашу думку основні недоліки солідарної системи пенсійного забезпечення?

**Задача**

Чи можна призначити пенсію за нормами Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» із зниженням пенсійного віку згідно зі т. 55 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» особі, яка має посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС за наявності загального стажу роботи 7

років?

**17. Самостійно сформулюйте ознаки страхової пенсії.**

**Задача**

У лютому 4-річний син М. отримав важку травму, а через два роки був визнаний дитиною-інвалідом. М. звільнилася з роботи для догляду за сином, який згідно з медичним висновком потребував постійного стороннього догляду. Громадянка М. звернулася до органів праці та соціального захисту із заявою про призначення їй відповідних допомог, а також до районного відділення Пенсійного фонду для призначення пенсії.

Чи є син М. суб'єктом соціально-забезпечувальних правовідносин? Які правовідносини і між ким виникли у цьому випадку? Що є об'єктом вказаних відносин? Визначте компетенцію органу праці та соціального захисту у сфері соціального забезпечення.

**18. Які основні відмінності між солідарною та накопичувальною системами загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?**

**Задача**

Громадянина М. було прийнято на роботу 1 травня 2001 р. на термін 6 місяців на сезонні сільськогосподарські роботи у селянське фермерське господарство (СФГ). 30 жовтня 2001 р. М. звернувся із заявою до голови селянського фермерського господарства про надання йому щорічної відпустки, яку просив надати у зв'язку із закінченням трудового договору. Таку відпустку було йому надано тривалістю 14 календарних днів із наступним припиненням трудового договору 14 листопада. 6 листопада, М., ідучи з магазину додому, був збитий легковою автомашиною, у зв'язку з чим лікувався у лікарні 12 днів. Голова СФГ відмовився виплачувати допомогу в разі тимчасової непрацездатності, мотивуючи це тим, що М. перебував у відпустці, а строк трудового договору закінчився 31 жовтня. Як призначається допомога в разі тимчасової непрацездатності сезонним працівникам? Чи має М. право на допомогу в разі тимчасової непрацездатності?

**19. Сформулюйте основні переваги та недоліки недержавного пенсійного забезпечення**

**Задача**

Робітник В., загальний стаж якого 4 роки, а середній заробіток становить 180 грн., отримав побутову травму. Після стаціонарного лікування його перевели на 4 місяці на легшу, але т.е. оплачувану роботу, а через місяць він був поміщений у стаціонар протезно-ортопедичного заводу, де перебував 15 днів. Чи має право В. на допомогу в разі тимчасової непрацездатності? Обчисліть розмір допомоги.

**20. Які фактори, на Вашу думку заважають розвитку недержавного пенсійного забезпечення в**

Україні?

**Задача**

Непрацююча жінка, яка отримує допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку звернулася в державну службу зайнятості із заявою про реєстрацію її як безробітної і призначення допомоги по безробіттю із здійсненням її виплати одноразово для організації підприємницької діяльності.

Яке рішення має прийняти державна служба зайнятості?

Який порядок призначення та виплати допомоги по безробіттю одноразово для зайняття підприємницькою діяльністю?

**21.** Складіть перелік осіб, які мають право на спеціальну пенсію, із посиланням на нормативно-правові акти.

**Задача**

Р. одержувала пенсію за Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування», водночас вона мала право на пенсію за Законом «Про пенсійне забезпечення».

Чи має право Р. після 1 січня 2004 року перейти на пенсію за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», оскільки ця пенсія виявилась більшою?

Чи будуть Р. виплачувати одночасно пенсії і за Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» і за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»?

Куди Р. необхідно звернутись для вирішення даних питань?

**22.** Назвіть особливості пенсійного забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

**Задача**

Д. стала інвалідом в 12 років під час навчання в школі. У віці 16 років Д. влаштувалась на роботу. З якого часу Д. набуде право на призначення пенсії по інвалідності в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?

**23.** Самостійно сформулюйте ознаки пенсії за особливі заслуги перед Україною.

**Задача**

М. у 2002 р. було визнано інвалідом II групи внаслідок загального захворювання. Повторний огляд він повинен був пройти в липні 2004 р. У зв'язку з проходженням санаторно-курортного лікування М. на огляд не з'явився. Повторний огляд М. пройшов у жовтні 2004 р. При повторному огляді його було переведено на III групу інвалідності. Які правові наслідки нез'явлення інваліда на повторний огляд? Чи отримуватиме М. пенсію в разі інвалідності за період з липня до жовтня 2004

р.?

**24.**Що на вашу думку є більш ефективним в системі соціального захисту – соціальні пільги чи адресні державні допомоги? Обґрунтуйте свою відповідь.

**Задача**

Після смерті громадянина Н. у нього залишилися батьки пенсіонери, дружина віком 38 років, яка не працює, і син віком 17 років, який навчається у Волинському національному університеті імені Лесі Українки на заочному відділенні. Чи мають право члени сім'ї громадянина Н. на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? Як буде обчислюватись розмір пенсії? На який період буде призначена ця пенсія?

**25.**Зобразіть схематично види соціальних пільг за законодавством України.

**Задача**

У січні 2005 р. в автомобільній катастрофі загинуло подружжя. У них залишилося двоє дітей у віці 3 і 8 років, опіку над якими передали батькам дружини. Чи матимуть діти право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? У якому розмірі та на який строк буде призначено таку пенсію?

**26.**Самостійно складіть схему «Види соціальних послуг за законодавством України».

**Задача**

Громадянин Н. отримував пенсію державного службовця. Після його смерті дружина громадянина Н. звернулася до районного органу праці та соціального захисту із заявою про призначення пенсії у разі втрати годувальника на неповнолітню дочку померлого. Заявниця вимагала призначення пенсії за нормами Закону України «Про державну службу». Їй було відмовлено з мотивів, що Н. хоч і одержував пенсію як державний службовець, але на момент смерті не працював на посаді державного службовця.

Який порядок призначення пенсії в разі втрати годувальника? Дайте обґрунтовану відповідь.

**27.**Основні напрямки вдосконалення правового регулювання забезпечення пенсіями в солідарній системі.

**Задача**

Дайте відповіді на такі запитання з приводу пенсійного забезпечення державних службовців:

1. Чи мають право на пенсійне забезпечення відповідно до Закону України «Про державну службу» особи, які на момент введення в дію цього закону (1 січня 1994 р.) були пенсіонерами?
2. Чи мають право на пенсію відповідно до статті 37 Закону України «Про державну службу» державні службовці, які визнані інвалідами?
3. Коли можна звертатися за призначенням пенсії державного службовця?

4. В яких розмірах призначається пенсія державним службовцям?

5. Чи є обмеження у виплаті пенсії державного службовця?

**28.** Основні напрямки вдосконалення законодавства у сфері соціального обслуговування.

**Задача**

Громадянин С. має 28 років загального стажу. У віці 65 років він звернувся до районного відділення Пенсійного фонду для призначення пенсії посадовій особі місцевого самоврядування. Він має стаж у 2 роки військової служби у Збройних Силах, 4 роки працював секретарем міської Ради і 4 роки головою постійної комісії обласної ради з питань бюджету на постійній основі. Перед зверненням за призначенням пенсії С. працював 5 років директором казенного підприємства. Які умови призначення пенсій посадовим особам місцевого самоврядування? Чи має право С. на пенсію як посадова особа місцевого самоврядування?

**29.** Місце та значення підзаконних нормативно-правових актів в механізмі правового регулювання відносин у сфері соціального захисту.

**Задача**

Громадянин Ш. нагороджений значком «Ударник соціалістичного змагання», медаллю «До 100-річчя з дня народження В.І. Леніна», медаллю «За доблесну працю», орденом Дружби народів. Чотири рази він обирався депутатом до сільської ради. Чи має він право на пенсію за особливій заслуги перед Україною? Який порядок призначення такої пенсії?

**30.** Реформування пенсійної системи України – правове забезпечення та практика втілення

**Задача**

Громадянин М., який є інвалідом I групи з дитинства внаслідок загального захворювання, звернувся за призначенням йому державної допомоги як інваліду з дитинства. В управлінні праці та соціального захисту йому відмовили у призначенні допомоги, мотивуючи тим, що він вже отримує пенсію у зв'язку з інвалідністю, а також надбавку до неї. Куди можна оскаржити відмову управління праці та соціального захисту в наданні допомоги? Чи має М. право на державну допомогу як інвалід з дитинства?

**31.** Недержавне пенсійне забезпечення: сучасний стан, перспективи розвитку.

**Задача**

Аспірантка денної форми навчання в цьому місяці набуває право на допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами.

Проаналізуйте ситуацію і дайте обґрунтовану відповідь на наступні запитання:

- В яку установу їй необхідно звернутись за призначенням допомоги по вагітності та

пологах?

- В яку установу їй необхідно звернутись за призначенням допомоги при народженні дитини?
- Які документи необхідно подати для призначення цих допомог?

**32.** Допомога як об'єкт правовідносин у сфері соціального захисту.

#### **Задача**

Чи можна призначити пенсію за нормами Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» із зниженням пенсійного віку згідно зі ст. 55 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» особі, яка має посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС за наявності загального стажу роботи 7р.?

#### ***Перелік питань для підготовки до іспиту***

1. Соціальна політика: стан, тенденції розвитку, цілі та пріоритетні напрями. Реформування системи соціального захисту населення на сучасному етапі.
2. Правове забезпечення соціальних прав громадян.
3. Поняття соціального захисту, його організаційно-правові форми та види в Україні.
4. Конституційні гарантії здійснення права людини на соціальний захист в Україні.
5. Поняття та система соціальних ризиків за законодавством України.
6. Предмет, метод та система права соціального захисту. Функції права соціального захисту.
7. Співвідношення права соціального захисту з іншими галузями права: трудовим, адміністративним, фінансовим та цивільним.
8. Поняття та зміст принципів права соціального захисту.
9. Поняття та види джерел права соціального захисту.
10. Поняття та види правовідносин у сфері соціального захисту.
11. Загальна характеристика елементів правовідносин у сфері соціального захисту.
12. Система державних органів, що здійснюють соціальний захист населення.
13. Правовий статус суб'єктів, які отримують соціальний захист.
14. Поняття, система державних соціальних стандартів. Прожитковий мінімум (поняття, порядок встановлення).
15. Поняття, види та значення міжнародно-правових стандартів соціального забезпечення.
16. Поняття, принципи та види загальнообов'язкового державного соціального страхування.

17. Суб'єкти та об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування.
18. Поняття страхового стажу, страхового ризику та страхового випадку за законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
19. Фонди соціального страхування, порядок їх формування та використання.
20. Загальні засади призначення та надання матеріального забезпечення та соціальних послуг в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.
21. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття (поняття, принципи, суб'єкти).
22. Види забезпечення та соціальних послуг за законодавством про страхування на випадок безробіття (загальна характеристика, порядок надання).
23. Допомога по безробіттю, в тому числі одноразова її виплата для організації безробітними підприємницької діяльності (поняття, порядок призначення та виплати).
24. Соціальний захист безробітних в Україні.
25. Соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання (поняття, принципи, суб'єкти та об'єкти страхування).
26. Права та обов'язки особи, застрахованої у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання
27. Страхові виплати за законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання (види, порядок призначення та надання).
28. Соціальні послуги, що надаються потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання (види, порядок призначення та надання).
29. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.
30. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням (поняття, принципи, суб'єкти).
31. Види матеріального забезпечення за законодавством загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням (загальні засади призначення та виплати).
32. Допомога по тимчасовій непрацездатності (призначення, розмір, порядок виплати).
33. Соціальні послуги, що надаються особам у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.

34. Сучасний стан пенсійного забезпечення та впровадження пенсійного страхування в Україні.
35. Система пенсійного забезпечення відповідно до законодавства України.
36. Принципи, засади і механізм функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
37. Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (загальна характеристика).
38. Суб'єкти солідарної системи (поняття, основні права та обов'язки).
39. Пенсії за віком в солідарній системі (поняття, умови, строки призначення та виплати) за віком).
40. Правове регулювання пільг, надбавок, підвищень і доплат при призначенні пенсій за віком.
41. Пенсії по інвалідності в солідарній системі (поняття, умови, строки призначення та виплати).
42. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника в солідарній системі (поняття, умови, строки призначення та виплати).
43. Призначення, перерахунок та виплата пенсій в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.
44. Пенсійний фонд правовий статус, повноваження, органи управління.
45. Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (загальна характеристика).
46. Пенсійні виплати за рахунок коштів Накопичувального фонду.
47. Система, суб'єкти та принципи недержавного пенсійного забезпечення.
48. Види недержавних пенсійних фондів, їх засновники, учасники та вкладники.
49. Пенсійні внески, пенсійний контракт та пенсійна схема в системі недержавного пенсійного забезпечення.
50. Види пенсійних виплат недержавних пенсійних фондів (умови та строки здійснення виплат).
51. Поняття та умови призначення пенсій за вислугу років.
52. Особливості пенсійного забезпечення державних службовців, суддів, працівників прокуратури.
53. Особливості пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби.
54. Особливості пенсійного забезпечення народних депутатів, наукових та

науково-педагогічних працівників.

55. Пенсії за особливі заслуги перед Україною.
56. Поняття страхових допомог, їх ознаки та види.
57. Поняття державних допомог, їх ознаки та види.
58. Державні соціальні допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам.
59. Державні допомоги сім'ям з дітьми (поняття, види, загальні умови призначення та виплати).
60. Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами.
61. Допомога при народженні дитини.
62. Допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням.
63. Допомога одиноким матерям.
64. Допомога при усиновленні дитини.
65. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям.
66. Державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам.
67. Правові засади призначення житлових субсидій.
68. Поняття та принципи соціального обслуговування.
69. Соціальні послуги, їх форми, види, принципи та суб'єкти надання.
70. Правовий статус суб'єктів, які надають соціальні послуги.
71. Соціальне обслуговування громадян похилого віку та інвалідів.
72. Соціальне обслуговування дітей.
73. Соціальні послуги, що надаються за рахунок коштів державного бюджету.
74. Поняття та ознаки соціальних пільг. Їх класифікація.
75. Соціальний захист інвалідів.
76. Правові засади професійної та трудової реабілітації інвалідів.
77. Соціальний захист осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
78. Соціальний захист дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
79. Загальні засади соціального захисту дітей в Україні.
80. Соціальний захист дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.
81. Соціальний захист ветеранів праці та осіб похилого віку.
82. Соціальний захист ветеранів війни, дітей війни.
83. Правові засади надання медичної допомоги в Україні.
84. Соціальний захист учасників АТО та членів їх сімей та громадян, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції.



## Додатки

Додаток 1

### **Структура системи пенсійного забезпечення в Україні за Законом України**

#### **“Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”**

<b>система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.</b>		
<b><u>Перший рівень</u></b> - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	<b><u>Другий рівень</u></b> - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	<b><u>Третій рівень</u></b> - система недержавного пенсійного забезпечення
<b>система накопичувального пенсійного забезпечення.</b>		
базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених цим Законом.	базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом.	базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.
<b>Види пенсійних виплат</b>		
За рахунок коштів Пенсійного фонду призначаються такі пенсійні виплати: <b>1) пенсія за віком;</b> <b>2) пенсія по інвалідності</b> внаслідок загального	За рахунок коштів, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках Накопичувального фонду або на індивідуальних пенсійних рахунках у	Недержавні пенсійні фонди відповідно до Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення” можуть здійснювати такі види пенсійних виплат:

<p>захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства);</p> <p><b>3) пенсія у зв'язку з втратою годувальника.</b></p> <p>До соціальних послуг, передбачених цим Законом, належить <b>допомога на поховання пенсіонера.</b></p>	<p>відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення, здійснюються такі пенсійні виплати:</p> <p><b>1) довічні пенсії</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• довічна пенсія з установленим періодом;</li> <li>• довічна обумовлена пенсія;</li> <li>• довічна пенсія подружжя;</li> </ul> <p><b>2) одноразова виплата.</b></p>	<p><b>1) пенсія на визначений строк;</b></p> <p><b>2) одноразова пенсійна виплата;</b></p> <p><b>Довічні пенсії</b> (довічні ануїтети) виплачуються учасникам фондів страховими організаціями, з якими ці учасники уклали договір страхування довічної пенсії, за рахунок грошових коштів, перерахованих страховій організації</p>
---	---	--

## **Законодавча база пенсійного забезпечення**

(Пенсійне забезпечення в цифрах і фактах 2013 р. [Електронний ресурс] //Режим доступу. - <http://www.pension.kiev.ua> ; <http://www.pfu.gov.ua>)

Сьогодні пенсійне забезпечення регулюється Конституцією України, міждержавними угодами та законодавчими актами України:

Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування

Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення”

Закон України “Про пенсійне забезпечення”

Закон України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи”

Закон України “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб”

Закон України „Про Кабінет Міністрів України”

Закон України “Про статус народного депутата України”

Закон України “Про державну службу”

Закон України “Про прокуратуру”

Закон України “Про судоустрій і статус суддів”

Закон України “Про судову експертизу”

Митний кодекс України

Положення про помічника-консультанта народного депутата України, затверджене Постановою Верховної Ради України від 13 жовтня 1995 року № 379/95-ВР

Закон України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”

Закон України “Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні”

Закон України “Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні”

Закон України „Про жертви нацистських переслідувань”

Закон України “Про соціальний захист дітей війни”

Закон України “Про зайнятість населення”

Закон України “Про донорство крові та її компонентів”

Закон України “Про статус гірських населених пунктів в Україні”

Закон України “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів”

Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”

Закон України “Про Національний банк України”

Закон України “Про пенсії за особливі заслуги перед Україною”

Закон України “Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування”

Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування”

Закон України “Про дипломатичну службу”

Закон України “Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам”

**Призначення і виплата пенсій громадянам України,  
які проживають за її межами**

<p><b>Загальні засади</b></p>	<p>Призначення і виплата пенсій громадянам України, які проживають за її межами, та громадянам інших країн, які переїхали на постійне проживання до України, здійснюється згідно із пенсійним законодавством України, яке складається із Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”, інших нормативно-правових актів, а також міжнародних договорів (угод), що регулюють відносини у сфері пенсійного забезпечення.</p> <p>Відповідно до статті 51 Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”, у разі виїзду пенсіонера на постійне місце проживання за кордон, пенсія, призначена в Україні, за заявою пенсіонера може бути виплачена йому за шість місяців наперед перед від’їздом, рахуючи з місяця, що настає за місяцем зняття з обліку за місцем постійного проживання. Під час перебування за кордоном пенсія виплачується в тому разі, якщо це передбачено міжнародним договором України, згода на обов’язковість якого надана Верховною Радою України.</p> <p>Питання пенсійного забезпечення в Україні регулюються міжнародними договорами (угодами), укладеними з 21 країною. Зазначені договори (угоди) розподіляються на два види:</p> <p>договори, що базуються на територіальному принципі, за якими витрати на виплату пенсій здійснює держава, на території якої проживає отримувач.</p> <p>договори, що базуються на пропорційному принципі, за якими кожна договірна сторона призначає та виплачує пенсію за відповідний страховий (трудовий) стаж, набутий на території держави цієї сторони.</p> <p>Чинною є також тимчасова Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі та місцевостях, які прирівняні до районів Крайньої Півночі, у галузі пенсійного забезпечення.</p> <p>Введення нової страхової системи (прийняття Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”), яка синхронізується з нормами європейського законодавства в цій сфері, з одного боку – викликало необхідність переглянути вже діючі міжнародні договори (угоди), а з другого боку, відкрило можливість укладення міжнародних договорів (угод) з іншими державами</p>
-------------------------------	--

	<p>щодо здійснення пенсійного забезпечення сторонами за період сплати страхових внесків у кожній із держав-учасниць.</p> <p>Зокрема, в даний час ведеться підготовча робота щодо укладення таких договорів з Угорською Республікою, Федеративною Республікою Німеччина, Державою Ізраїль, Португальською Республікою, Румунією та перегляду Угоди про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року.</p>
<p><b>Види міжнародних угод та договорів, які регулюють питання пенсійного забезпечення</b></p>	
<p><b>договори, що базуються на територіальному принципі</b>, за якими витрати на виплату пенсій здійснює держава, на території якої проживає отримувач.</p>	<p><b>договори, що базуються на пропорційному принципі</b>, за якими кожна договірна сторона призначає та виплачує пенсію за відповідний страховий (трудоий) стаж, набутий на території держави цієї сторони.</p>

**Перелік угод та договорів, які регулюють питання пенсійного  
забезпечення (територіальний принцип)**

<i>№ п/п</i>	<i>Країна</i>	<i>Міжнародні договори (угоди)</i>
	Білорусь	Угода про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року, вступила в силу з дня підписання
	Вірменія	
	Казахстан	
	Киргизстан	
	Російська Федерація	
	Таджикистан	
	Туркменістан	
	Узбекистан	
	Україна	
	Угорщина	Угода між Союзом РСР і Угорською Народною Республікою про співробітництво в галузі соціального забезпечення, підписана 20.12.1962 р., ратифікована 31.05.1963 р., набула чинності з 12 квітня 1963 року
	Молдова	Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про гарантії прав громадян в галузі пенсійного забезпечення, підписана 29.08.1995 р., ратифікована ВРУ 29.10.1996 р., набула чинності з 19 грудня 1996 року
	Грузія	Угода між Урядом України і Урядом Республіки Грузія про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення, підписана 09.01.1995 р., ратифікована ВРУ 22.11.1995 р., набула чинності з 22 грудня 1995 р.
	Азербайджан	Угода між Урядом України і Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення, підписана 28.07.1995 р., ратифікована ВРУ 07.05.1996 р., набула чинності з 2 листопада 1996 року
	Монголія	Угода між СРСР і Монгольською народною Республікою про співробітництво в галузі соціального

		забезпечення, підписана 06.04.1981 р., ратифікована 02.12.1981 р., набула чинності з 28 січня 1982 року
	Румунія	Угода між Союзом РСР і Румунською Народною Республікою про співробітництво в галузі соціального забезпечення, підписана 24.12.1960 р., ратифікована 10.05.1961 р., набула чинності з 27 червня 1961 року
	Білорусь	Угода між Урядом України та Урядом Республіки Білорусь про гарантії прав громадян в галузі пенсійного забезпечення, підписана 14.12.1995 р., ратифікована 22.11.1996 р., набула чинності з 11 лютого 1997 року.

**Перелік угод та договорів, які регулюють питання пенсійного забезпечення (пропорційний принцип)**

<i>№п/п</i>	<i>Країна</i>	<i>Міжнародні договори (угоди)</i>
1.	Латвія	Договір між Україною і Латвійською Республікою про співробітництво в галузі соціального забезпечення, підписаний 26.02.1998 р., ратифікований ВРУ 19.03.1999 р., набув чинності з 11 червня 1999 року
2.	Королівство Іспанія	Угода між Україною і Королівством Іспанія про соціальне забезпечення, громадян підписана 07.10.1996 р., ратифікована ВРУ 17.12.1997 р., набула чинності з 27 березня 1998 року
3. 33	Литва	Договір між Україною та Литовською Республікою про соціальне забезпечення, підписаний 23.04.2001 р., ратифікований ВРУ 10.01.2002 р., набув чинності з 8 лютого 2002 року
4.	Естонія	Договір між Урядом України і Урядом Естонської Республіки про співробітництво в галузі соціального забезпечення, підписаний 20.02.1997 року, ратифікований ВРУ 04.11.1997 р., набув чинності з 28 січня 1998 року
5.	Словаччина	Договір між Україною та Словацькою Республікою про соціальне забезпечення, підписаний 05.12.2000 р., ратифікований ВРУ 20.09.2001 р.,

		набув чинності з 1 січня 2002 року
6.	Чехія	Договір між Україною та Чеською Республікою про соціальне забезпечення, підписаний 04.07.2001 року, ратифікований ВРУ 22.11.2002 р., набув чинності з 1 квітня 2003 року
7.	Болгарія	Договір між Україною та Республікою Болгарією про соціальне забезпечення, підписаний 04.09.2001 року, ратифікований ВРУ 22.11.2002 р., набув чинності з 1 квітня 2003 року

<b>Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється</b>		
<b>пенсійними фондами</b>	<b>страховими організаціями</b>	<b>банківськими установами</b>
<p>шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів відповідно до Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення”</p>	<p>шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду відповідно до Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення” та законодавства про страхування</p>	<p>відповідно до Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення” та законодавства про банківську діяльність шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, що встановлюється згідно із законом</p>





**Схема управління недержавним пенсійним фондом**

*(Пенсійна система України: Навч. посібн. / [В. І. Грушко, Н. В. Грушко, О. В. Бевзенко та ін./ За заг. ред. В. І. Грушка]. – К.: Кондор, 2006.)*

### Види соціальних допомог залежно від джерела виплати

**Соціальна допомога** - це короткострокова (одноразова або періодична) виплата, цільовим призначенням якої є компенсація втраченого заробітку чи додаткова підтримка громадян у випадку настання соціального ризику за рахунок коштів соціальних страхових фондів чи Бюджетів різних рівнів

**Ознаки соціальних допомог** 1) встановлюються законами й підзаконними актами на загальнодержавному і місцевому рівнях, підстави надання та перелік їх не є вичерпними; 2) метою надання є повна або часткова компенсація тимчасово втраченого не зі своєї вини заробітку (доходу) та понесених додаткових витрат; 3) належать до короткотермінових чи одноразових виплат; 4) підставою надання є складні життєві обставини, що мають тимчасовий характер, і які людина не може подолати самостійно; 5) розраховані як на працюючих, так і на непрацюючих осіб.

<b>1. Страхові допомоги</b>	
<b>Поняття</b>	Страхові соціальні допомоги - це короткотермінові чи разові оплатно-нееквівалентні грошові виплати, що призначаються відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування особам за рахунок страхових фондів з метою відшкодування їм втраченого заробітку (трудового доходу) або часткової компенсації понесених додаткових витрат у передбачених законом випадках.
<b>Ознаки страхових допомог</b>	вони виплачуються за рахунок коштів соціальних страхових фондів; право на них мають застраховані громадяни, а незастраховані - лише у випадках, передбачених законом; основним їх призначенням є компенсація втраченого заробітку, внаслідок настання страхового випадку; розмір страхових допомог є співвідносним середньому заробітку застрахованої особи
<b>Основні види</b>	
<b>ЗАКОН УКРАЇНИ “Про загальнообов'язкове державне соціальне</b>	1) допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною) (статті 35, 37 цього Закону); 2) допомога по вагітності та пологах (статті 38, 39 цього Закону);

<p><b>страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням” від 18 січня 2001 року</b></p>	<p>5) допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві) (статті 45, 46 цього Закону);</p> <p>ДОПОМОГА ПО ТИМЧАСОВІЙ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ надається при настанні таких страхових випадків:</p> <p>У разі настання таких страхових випадків :</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві;</li> <li>2) необхідності догляду за хворою дитиною;</li> <li>3) необхідності догляду за хворим членом сім'ї;</li> <li>4) догляду за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною</li> <li>5) карантину, накладеного органами санітарно-епідеміологічної служби;</li> <li>6) тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу;</li> <li>7) протезування з поміщенням у стаціонар протезно-ортопедичного підприємства;</li> <li>8) санаторно-курортного лікування.</li> </ol>
<p><b>ЗАКОН УКРАЇНИ “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” від 23 вересня 1999 року</b></p>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1) страхової виплати втраченого заробітку (або відповідної його частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності (далі - щомісячна страхова виплата);</li> <li>2) страхової виплати в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);</li> <li>3) страхової виплати дитині, яка народилася інвалідом внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;</li> <li>5) страхових витрат на медичну та соціальну допомогу.</li> </ol>
<p><b>ЗАКОН УКРАЇНИ “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” від 2 березня 2000 р.</b></p>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1) допомога по безробіттю, у тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності;</li> <li>2) допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні.</li> </ol>

## 2. Державні соціальні допомоги

<p><b>Поняття</b></p>	<p>під державними соціальними допомогами слід розуміти грошові одноразові чи періодичні виплати, які надаються на умовах та в розмірах, передбачених законодавством, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, особам, які в результаті настання соціальних ризиків втратили джерело доходів або їх дохід є нижчим за прожитковий мінімум, понесли додаткові витрати або наділені спеціальним правовим статусом.</p>
<p><b>Основні ознаки державних (нестрахових) допомог</b></p>	<p>такі: право на них мають незастраховані особи, перелік яких визначений законами, що регулюють виплату конкретної допомоги; допомоги фінансуються за рахунок державного або місцевого бюджетів, чи за рахунок дотацій або субвенцій; основне призначення державних допомог - матеріальна підтримка осіб, що їх потребують.</p>
<p><b>Основні види</b></p>	
<p><b>1. Допомоги у зв'язку з народженням та вихованням дитини:</b></p>	<p>допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;  допомога при народженні дитини;  допомога на дітей одиноким матерям;  допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;  допомога при усиновленні дитини  (Закон України “Про державну допомогу сім'ям з дітьми”);  <b>державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам, включаючи державні соціальні допомоги на догляд</b>  (Закон України “Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам” );  <b>державна допомога дітям віком до 16 років, інфікованим вірусом імунодефіциту людини або хворим на СНІД</b>  (Закон України “Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та соціальний захист населення” );  <b>допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування</b>  (Закон України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” );  <b>тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від</b></p>

	<p><b>сплати аліментів</b></p> <p>(Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме” ).</p>
<p><b>2. Державні соціальні допомоги малозабезпеченим громадянам.</b></p>	<p><b>допомога малозабезпеченим сім'ям</b></p> <p>(Закон України “Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям”);</p> <p><b>щомісячна грошова допомога малозабезпеченій особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним</b></p> <p>(Закон України “Про психіатричну допомогу”);</p> <p><b>державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам, державна соціальна допомога на догляд</b></p> <p>(Закон України “Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам”);</p> <p><b>одноразова матеріальна допомога інвалідам та непрацюючим малозабезпеченим особам</b></p> <p>(“Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання одноразової матеріальної допомоги інвалідам та непрацюючим малозабезпеченим особам”, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України ).</p>
<p><b>3. Допомоги в разі виникнення окремих, визначених законодавством подій:</b></p>	<p><b>державна допомога особам, яким виповнилося 100 і більше років</b></p> <p>(Постанова Кабінету Міністрів України “Про виплату державної допомоги особам, яким виповнилося 100 і більше років” );</p> <p><b>одноразові грошові допомоги у разі загибелі (смерті) або каліцтва військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори</b></p> <p>(Закон України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” );</p> <p><b>допомога на поховання</b></p> <p>(Закон України “Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам”; Закон України “Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам”; Порядок надання допомоги на поховання деяких категорій осіб виконавцю</p>

	<p>волевиявлення померлого або особі, яка зобов'язалася поховати померлого, затверджений постановою Кабінету Міністрів України );</p> <p><b>допомоги особам, які потерпіли від стихійного лиха й техногенних катастроф.</b></p>
<p><b>4. Допомоги особам із спеціальним статусом:</b></p>	<p><b>щорічні разові грошові допомоги, доплати</b>  (Закон України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” , Закон України “Про жертви нацистських переслідувань” , Закон України “Про соціальний захист дітей війни” );</p> <p><b>державні соціальні допомоги особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи</b>  (Закон України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” );</p>
<p><b>5. Допомоги, які надаються за місцевими програмами.</b></p>	

<b>Основні види соціального захисту інвалідів</b>		
<b>Реабілітація інвалідів</b> <i>Закон України “Про реабілітацію інвалідів в Україні” від 6.10.2005 р. № 2961-IV</i>	<b>Соціальні допомоги інвалідам</b>	<b>Пенсійне забезпечення інвалідів</b>
<p><b>реабілітація інвалідів</b> — система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму, усуненні обмежень їх життєдіяльності для досягнення і підтримання соціальної і матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство</p> <p><b>Реабілітаційний процес</b> включає такі складові:</p> <p>відновлювальні медичні заходи, реконструктивна хірургія, ендопротезування, протезування, ортезування, санаторно-курортне лікування;</p> <p>медична, медико-соціальна, соціальна, психологічна, психолого-педагогічна, фізична, професійна, трудова, фізкультурно-спортивна реабілітація, соціальна адаптація;</p> <p>забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення;</p> <p>освіта, професійна орієнтація, сприяння в працевлаштуванні, виробнича адаптація;</p> <p>фізкультурно-спортивні заходи, оздоровлення</p>	<p><b>1.державна соціальна допомога дітям-інвалідам, інвалідам з дитинства</b></p> <p><b>2.надбавка на догляд,</b></p> <p><b>3.допомога на поховання</b></p> <p><i>Закон України “Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам” від 16 листопада 2000 року № 2109-III</i></p>	<p><b>1. Пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання</b></p> <p><i>Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-IV</i></p> <p><i>“Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”</i></p>
<p><b>1.Медична реабілітація</b> інвалідів, дітей-інвалідів здійснюється в лікувально-профілактичних закладах, реабілітаційних установах відповідного типу.</p> <p><b>2.Рання реабілітація дітей-інвалідів раннього віку (до 7 років)</b> спрямовується на зменшення або</p>	<p><b>1. Державна соціальна допомога інвалідам (інвалід, не одержує пенсію, інші соціальні виплати за законом про страхування від</b></p>	<p><b>2. пенсія по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві</b></p>

<p>подолання фізичних, психічних розладів та інтелектуальних вад, набуття побутових та соціальних навичок, розвиток здібностей, поступову повну або часткову інтеграцію в суспільство. Рання реабілітація забезпечує комплексний підхід, який полягає в поєднанні різних видів та форм реабілітації, передбачає залучення до реабілітаційного процесу батьків або осіб, які їх замінюють, включає соціальну, психологічну, освітню, консультативну допомогу сім'ям, в яких виховуються діти-інваліди, за місцем їх проживання .</p> <p><b>3.Фізична реабілітація</b> передбачає відновлення та/або компенсацію втрачених функцій організму, досягнення фізичної самостійності та активності, покращення фізичного стану життєдіяльності інваліда, дитини-інваліда</p> <p><b>4.Психологічна реабілітація</b> здійснюється за наявності психологічних проблем, пов'язаних з інвалідністю особи, у тому числі у сім'ї, та у випадках виявлення порушень та/або відхилень у психічній діяльності, поведінці інваліда, дитини-інваліда</p> <p><b>5.Соціальна реабілітація (абілітація)</b> спрямовується на оптимізацію і коригування ставлення інвалідів, дітей-інвалідів до своїх вад, становища в сім'ї та суспільстві, виховання у них навичок до самообслуговування, адаптацію в навколишньому середовищі.</p> <p><b>6.Професійна реабілітація</b> передбачає відновлення знижених або втрачених професійних функцій, відбір професії та адаптацію до неї інваліда, дитини-інваліда, поновлення трудової діяльності інваліда в колишній або в новій професії</p> <p><b>7.Трудова реабілітація</b> передбачає тренування відновленої моторної здатності з використанням</p>	<p><b>нещасного випадку, є малозабезпеченим)</b></p> <p><b>2. Допомога на догляд</b></p> <p><b>3. Допомога на поховання</b></p> <p><i>Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: Закон України від 18 травня 2004 р. № 1727-IV</i></p>	<p><b>або професійного захворювання</b></p> <p><i>“Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV</i></p>
--	---	--

<p>засобів реабілітації з метою створення інваліду, дитини-інваліду умов для праці по можливості у звичайному виробничому середовищі за допомогою індивідуальних заходів.</p> <p><b>8.Фізкультурно-спортивна реабілітація</b> спрямовується на підвищення рухової активності, оздоровлення, формування компенсаторних функцій організму і позитивної мотивації в інвалідів, дітей-інвалідів до суспільної адаптації</p>		
<p><b>Грошові компенсації інвалідам, на дітей-інвалідів при реалізації індивідуальних програм реабілітації</b> інвалідів виплачуються у випадках, коли передбачений індивідуальною програмою реабілітації інваліда і Державною типовою програмою реабілітації інвалідів засіб або послуга реабілітації, які повинні бути надані інваліду, дитині-інваліду безоплатно, не можуть бути надані чи якщо інвалід (законний представник дитини-інваліда) придбав відповідний засіб або оплатив послугу за власний рахунок.</p> <p>Зазначені грошові компенсації призначають і виплачують органи праці та соціального захисту населення.</p> <p>Розміри грошових компенсацій інвалідам, на дітей-інвалідів визначаються відповідно до вартості технічних та інших засобів та/або послуг реабілітації, виробів медичного призначення, які повинні бути надані інваліду, дитині-інваліду безоплатно або на пільгових умовах згідно з Державною типовою програмою реабілітації інвалідів</p>	<p><b>щомісячна грошова допомога малозабезпеченій особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду (10% прож.мін.),</b> на догляд за ним Закон України <i>“Про психіатричну допомогу”</i>: від 22 лютого 2000 року № 1489-III</p>	<p><b>3. спеціальні пенсії по інвалідності, які передбачені для окремих категорій осіб</b> (державні службовці, військовослужбовці, прокурори, народні депутати, тощо)</p>

**Категорії осіб, які мають право на соціальний захист відповідно до  
Закону України “Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального  
захисту”**

<b>Ветерани війни</b> - особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав.			<i>Особи, на яких поширюється чинність цього Закону</i>	<b>Особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною</b>
<b>Учасники бойових дій</b>	<b>Інваліди війни</b>	<b>Учасники війни</b>		
<i>Особи, які належать до учасників бойових дій</i>	<i>Особи, які належать до інвалідів війни</i>	<i>Особи, які належать до учасників війни</i>		

## Зміст

Вступ.....	3
Вимоги до знань та умінь студентів.....	5
Тема 1.....	7
Тема 2.....	13
Тема 3.....	22
Завдання для контрольної роботи та методичні вказівки до її виконання.....	31
Перелік питань для підготовки до іспиту.....	42
Додатки (таблиці, схеми).....	46

Навчально-методичне видання

**Вознюк Наталія Іванівна**

**Право соціального захисту України:  
методичні рекомендації до семінарських занять  
для студентів заочної форми навчання**

Друкується в авторській редакції